

УДК 811.111'25:34

АНГЛОМОВНИЙ ЗАКОНОДАВЧИЙ ДИСКУРС: ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ**Ходаковська О. О.**

У статті досліджуються граматичні особливості перекладу англomовного законодавчого дискурсу. Висвітлюється історія дослідження цього питання науковцями. Звертається увага на те, що мовознавці повинні співпрацювати з юристами для отримання найкращого перекладу юридичних документів. Надано основні граматичні особливості перекладу англійського юридичного дискурсу.

Ключові слова: термін, терміносистема, переклад, мова права, юридична термінологія.

В статье исследуются грамматические особенности перевода англоязычного законодательного дискурса. Раскрывается история исследования этой проблемы учеными. Обращается внимание на то, что филологи должны сотрудничать с юристами для получения наилучшего перевода юридических документов. Предлагаются основные грамматические особенности перевода англоязычного законодательного дискурса.

Ключевые слова: термин, терминосистема, перевод, язык права, юридическая терминология.

The article explores grammar peculiarities of translation of English law discourse. The history of studying the issue is reviewed. Attention is paid to the fact that philologists should cooperate with lawyers in order to get the best translation of English legal documents. Basic grammatical peculiarities of translation of English law discourse are discussed.

Key words: term, terminological system, translation, law language, legal terminology.

Філологи та правознавці традиційно приділяють увагу дослідженню мови права, її особливостям та проблемним аспектам. Унаслідок процесів глобалізації та європейської інтеграції зростає міжмовна комунікація, яка, в свою чергу, вимагає ґрунтовних досліджень в цілому та перекладу юридичних терміноелементів зокрема. Незважаючи на значну кількість досліджень зазначеної проблеми, недостатньою є кількість наукових праць, присвячених вивченню особливостей перекладу англomовного юридичного дискурсу.

Специфіка перекладу англomовної юридичної термінології є загальновідомою. З огляду на відмінності цієї правової системи очевидним є те, що англійські правничі терміни не є тотожні нормативним поняттям української правової терміносистеми. Наявність інститутів, які притаманні виключно юридичній системи Великої Британії і відсутні в українському праві, призводять до виникнення безеквівалентних термінологічних одиниць. Внаслідок інтеграційних процесів, що відбуваються у наш час, постають питання адекватного перекладу юридичного дискурсу та систематизації юридичної термінології, яка міститься у законах, угодах, вимогах, положеннях тощо.

Варто відзначити наявність унікальних для дослідження рис, а саме те, що англійська правнича термінологія має низку рис, властивих саме їй. Юридичні терміноелементи знаходимо не лише в документах (офіційно-документальний стиль), а й у галузі правознавства (науковий стиль).

Завдання нашої роботи вбачаємо у дослідженні граматичних особливостей перекладу англomовного законодавчого дискурсу. Актуальність дослідження полягає в тому, що вивчення зазначених питань сприятиме висвітленню важливих аспектів сучасної теорії перекладу. Метою статті є визначення специфіки перекладу англomовного законодавчого дискурсу українською мовою.

Матеріалом та об'єктом для дослідження були оригінальні тексти європейського та британського законодавств, їхні переклади українською, а предметом аналізу – український та британський юридичний дискурс.

У статті послуговуємося визначенням дискурсу, запропонованим Н. Арутюновою: “Зв’язаний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; мовлення, що занурене в життя” [1, с. 136–137].

З перекладом юридичного дискурсу пов’язані труднощі, спричинені природою юридичного дискурсу та специфічними рисами англійської та української правових систем і мов. Аспект перекладу та тлумачення юридичних документів був досліджений такими вченими, як: В. С. Виноградов, А. В. Федоров, В. Н. Комісаров, В. І. Карабан, Р. П. Зорівчак, М. Й. Коржанський, Т. Р. Кияк, М. М. Полюжин, Л. М. Черноватий та багатьма іншими.

Екстралінгвістичні фактори впливають на юридичну мову як мову суспільного інституту права та науки про нього. Кожна правова система функціонує в складних соціально-політичних межах, які відображають історію, традиції, звичаї та устрій певної соціальної групи. Ці складні межі рідко є ідентичними в різних країнах, навіть якщо правові системи мають спільне походження, адже кожен етнос у процесі розвитку пристосовує природне середовище для сприятливих умов існування

Перш ніж розглянути зазначені риси, варто згадати про те, що будь-яка мова прагне економії мовних засобів. Залежно від типу мови ці мовні елементи відображаються по-різному, як-от, наприклад, у синтаксичних мовах панує тенденція до скорочення речення. У випадку англійської мови (яка входить до складу аналітичних) потреба збереження визначеної структури речення, а отже, й збереження основних елементів цієї структури та їхньої стійкості призводить до протиріччя. Наприклад, завдяки стійкості мовленнєвої структури в англійській мові заперечення може бути виражене лише одним запереченням у реченні.

Subsections (2) and (3):

(a) do not affect the rights and liabilities of the authorised person or the Lord Chancellor under any arrangements made between them,

(b) do not prevent any civil proceedings which could otherwise be brought by or against the authorised person (or an employee of that person) from being brought,

(c) do not apply for the purposes of criminal proceedings brought in respect of anything done or omitted to be done by the authorised person (or an employee of that person), and

(d) do not make the Lord Chancellor or the Director liable under section 6 of the Human Rights Act 1998 in respect of any act or omission of an authorised person if the act or omission is of a private nature.

(2) і (3): (А) не впливають на права та обов’язки уповноваженої особи або лорд-канцлера відповідно до будь-яких домовленостей, досягнутих між ними, (Б) не перешкоджають висуненню будь-якої цивільної справи, яка могла б бути висунута і проти уповноваженої особи (або співробітника цієї особи), (С) не застосовуються для цілей у кримінальних справах, порушених у відношенні будь-якої дії чи ухилення від дії уповноваженої особи (або співробітником цієї особи), і (Г) не роблять лорд-канцлера або директора відповідальними відповідно до статті 6 Закону про права людини 1998 р. щодо будь-якої дії чи бездіяльності уповноваженої особи, якщо дія або бездіяльність є приватною за своєю суттю.

В англійській мові існує доволі велика кількість конструкцій: дієприкметникових, герундіальних та інфінітивних зворотів. Їх вживання сприяє стислості та вичерпності мовлення.

Regulations may:

(a) provide that a court before which criminal proceedings take place, or are to take place, is authorised to determine whether an individual qualifies under this Part for representation for the purposes of criminal proceedings of a prescribed description, and

(b) make provision about the making and withdrawal of such determinations by a court.

(2) The regulations may, in particular, include:

(a) provision about the form and content of determinations and applications for determinations,

(b) provision permitting or requiring applications and determinations to be made and withdrawn in writing, by telephone or by other prescribed means,

(c) provision setting time limits for applications and determinations,

(d) provision enabling a court to determine that an individual qualifies under this Part for representation for the purposes of criminal proceedings before another court,

(e) provision for the powers of a magistrates' court of any area under the regulations to be exercised by a single justice of the peace for the area, and

(f) provision about the circumstances in which a determination may or must be withdrawn.

Положення може:

(A) передбачати, що суд, де розглядаються кримінальні справи або розглядатимуться, має право визначити, чи людина підпадає під цю частину з метою кримінального переслідування щодо запропонованого опису і (B) зробити положення про створення і відзив таких ухвал суду. (2) нормативні правові акти можуть, зокрема, включати: (A) положення про форму та зміст визначень і додатків для постанов, (B) положення про надання дозволів або вимоги додатків і постанов, які повинні бути зроблені і вилучені в письмовій формі, по телефону або за допомогою інших запропонованих засобів, (B) забезпечення встановлення термінів подачі заявок та постанов, (Г) положення, які дозволяють суду визначити, що людина підпадає під цю частину для того, щоб постати перед іншим судом у кримінальній справі, (Г) забезпечення повноважень суду магістратів будь-якої області відповідно до положень повинні здійснюватися одним суддею цієї області, і (Д) положення про обставини, в яких постанова суду може або повинна бути знята.

Коли йдеться про англійський законодавчий дискурс, впадає в око те, що, завдяки тенденції до побудови речення з дієсловом у особовій формі, є можливим поєднання семантично непоєднуваних дієслів з іменниками, які не вказують на діяча.

The regulations may make provision corresponding to the provision that may be made by virtue of section 57(7) to (9) (but as if the reference to the Lord Chancellor were a reference to the Treasury).

Правила можуть передбачати відповідні положення, які можуть бути зроблені на підставі статті 57 (7) (9) (у випадку, коли посилання на Лорда Канцлера було б посиланням на Міністерство фінансів).

Відбувається персоніфікація неістот.

Subsection (5) does not prevent the inclusion of an electronic monitoring requirement in a relevant order which includes an alcohol abstinence and monitoring requirement where this is for the purpose of securing the electronic monitoring of an offender's compliance with a requirement other than the alcohol abstinence and monitoring.

Підрозділ (5) не перешкоджає включенню потреби електронного моніторингу у відповідному порядку, який включає в себе відмову від вживання алкоголю і вимоги моніторингу, коли це робиться з метою забезпечення електронного контролю за дотриманням правопорушником вимог інших, ніж відмова від алкоголю і моніторингу.

Загальновідомим є значення постпозитивів в англійській мові. З-поміж численних загальноновживаних дієслів, до яких приєднуються постпозитиви, можна виокремити такі, як *to do, to go, to come, to make, to put, to give, to take* тощо, унаслідок такої трансформації дієслово отримує нове значення. Слід пам'ятати про те, що у тому випадку, коли постпозитив додається до дієслів на позначення дії, значення основного дієслова або зберігається, або з'являється нове ідіоматичне значення. У тому разі, коли йдеться про дієслово *to be*, зміст залежить саме від значення постпозитива.

But subsection (1) does not require the elected local policing body to provide information if disclosure of the information:

(a) would, in the view of the chief officer of police, be against the interests of national security...

Але підрозділ (1) не вимагає від місцевих обраних органів поліції надавати інформацію, якщо розголошення такої інформації:

(A) на думку головного офіцера поліції, було б проти інтересів національної безпеки,...

Два типи означень усталилися в англійській мові – препозитивне (найпоширеніше) та постпозитивне. Перед іменником як детермінатив може вживатися прикметник або іменник:

*Defamation is a **false or derogatory** statement about another.*

*Наклеп – це **неправдива** або **принизлива** заява щодо іншої особи.*

*Subsection (4) applies in relation to a relevant power which, ..., can be exercised to create an offence punishable on **summary conviction** by a fine or maximum fine of a fixed amount of less than 5,000...*

*Підрозділ (4) застосовується щодо відповідних повноважень, які ..., можуть бути використані для скоєння злочину, який карається відповідно до **винесеного вироку** штрафом або максимальним штрафом у фіксованій сумі менше ніж 5,000...*

Зазвичай обставини такого типу є доволі складними для перекладу, оскільки синтаксичні та змістові зв'язки між компонентами не є очевидними з огляду на морфологічні аспекти:

*There are two ways of **classifying** consideration.*

*Існують два види **зустрічного** задоволення.*

Саме в таких конструкціях знаходить відображення властива англійській мові тенденція до лаконізму та мовленнєвої компресії. В англійській мові слово, яке є означенням, має зазвичай головне значення у словосполученні. Незважаючи на обсяг означення, на кількість слів, які входять до його складу, воно вживається лише перед означуваним словом. Наприклад: *elected policing body's area – район, закріплений за обраним поліцейським органом.*

Тенденція до вживання препозитивного означення, а також стислості та лаконічності висловлювання, вочевидь, спричинила значну кількість прикметників на -ed, які утворюються від іменників. Прикметники такого типу найчастіше вживаються для опису зовнішності людини: dark-haired, broad-shouldered тощо та мають відповідники в українській мові: темноволосий, широкоплечий. На противагу їм прикметники типу uniformed не мають таких відповідників та повинні перекладатися описово.

*Because offender has a prior conviction for an **aggravated** felony of the second degree, the judge must sentence him to actual incarceration for such minimum term.*

*Тому що правопорушник у минулому вже засуджувався за **тяжкий** злочин 2-го ступеня (за **обтяжуючих обставин**), суддя має винести йому вирок до фактичного ув'язнення щонайменше на встановлений законом мінімальний термін.*

У підсумку слід сказати, що мова права, яка складалася впродовж тривалого часу та зазнала впливу багатьох чинників, є доволі складною для перекладу, оскільки, крім згаданих граматичних факторів, надзвичайно велике значення має різниця між правовими системами України та Великої Британії. Перекладачеві варто зосереджуватися на конкретній галузі права, граматичних особливостях, обсягу поняття, що перекладається, знайти український відповідник, порівняти значення термінів, прагнучи адекватного перекладу. Варто брати до уваги й думку юристів. Зрозуміло, що для адекватної передачі юридичної інформації мова перекладу повинна бути точною, зрозумілою та відповідати дійсності й правовим реаліям кожної з країн.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у ретельному вивченні принципів функціонування терміноелементів у англомовному законодавчому дискурсі.

Література

1. Арутюнова, Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – С. 136–137.
2. Виноградов В. С. Введение в переводоведение: общие и лексические вопросы / В. С. Виноградов. – М. : ИОСО РАО, 2001. – 223 с.
3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад / Р. П. Зорівчак. – Львів : Вид-во при ЛНУ, 1989. – 216 с.

4. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова) : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 592 с.
5. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В. Н. Комиссаров. – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с.
6. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства : підручник / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 512 с.
7. Полюжин М. М. Теорія і практика перекладу з англійської мови на українську / М. М. Полюжин. – К., 1991.
8. Федоров А. В. Основы общей теории перевода / А. В. Федоров. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ ; М. : ООО "Издательский дом "ФИЛОЛОГИЯ ТРИ", 2002. – 416 с.

Джерела

1. Англо-русский юридический словарь / сост.: С. Н. Андрианов, А. С. Берсон, А. С. Никифоров. – М. : Руссо, 2003. – 510 с.
2. Англо-український юридичний словник / авт.-уклад. В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 1088 с.
3. The original and revised versions of the UK legislation [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
www.legislation.gov.uk. – Назва з екрана.
Електронна система документації з питань адаптації законодавства України до Законодавства Європейського союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
www.eurodocssdla.gov.ua. – Назва з екрана.
7. Переклад англомовної юридичної літератури / Л. М. Черноватий, В. І. Карабан, Ю. П. Іванко, І. П. Ліпко. – Вінниця : Нова Книга, 2006. – 656 с.